

Üniversite Kütüphanelerinde Erişilebilirlik Bilgi Hizmetleri : Görme Engeli Olan Kullanıcıların Müzik Notalarına Erişimi

Mustafa DEVRİM¹, Güssün GÜNEŞ², Yaşar GÖÇER³

¹ Erişilebilirlik Birimi Sorumlusu, Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İstanbul, mustafa.devrin@marmara.edu.tr

²Dr. Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İstanbul, gussun.gunes@marmara.edu.tr

³Öğretim Görevlisi, Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İstanbul, ygoecer@marmara.edu.tr

Amaç: Müzik eğitimi müziği meslek edinen bireylere verilen eğitim olarak tanımlanmakta ve Türkiye’de görme engeli olan kişilerin mesleki istihdamına önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Bu çalışma kapsamında üniversitelerde müzik eğitimi alan görme engeli olan öğrencilerin erişilebilirlik anlamında kütüphane bilgi-belge hizmet çeşitliliği, erişimi ve etkinliği araştırılmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Marmara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı bünyesinde kurulmuş olan erişilebilirlik biriminin, müzik eğitiminde öğrenim gören görme engeli olan öğrencilere yönelik verdiği hizmetler ve bu hizmetlerin memnuniyet dereceleri incelenmiştir. Görme engeli olan öğrencilerin, verilen hizmetten duyulan memnuniyetin dereceleri görüşme yöntemi ile elde edilmiştir.

Bulgular: Günümüzde gelişen teknoloji ve alt yapı imkanlarına bağlı olarak Üniversitelerin engeli olan öğrenciye yönelik olarak planlayacağı ve sunacağı hizmetler akademik eğitim-öğrenim hayatına başlayacak öğrenci için üniversiteyi seçiminde önemli bir kriterdir. Üniversite eğitiminde fiziksel altyapının yanı sıra, gerek eğitim altyapısının iyi planlaması, gerekse uygun müfredat ve uygulama ortamları, görme engeli olan öğrencinin üniversite eğitimini kolaylaştıran bir etkidir.

Sonuç : Türkiyedeki üniversitelerde görme engelliler için sunulan müzik hizmeti standartları yakalayamamıştır. Görme engeli olan ve olmayan öğrenciler aynı şartlarda eğitim aldıkları için, fırsat eşitliğinin sağlanması açısından, görme engeli bulunan öğrencilere verilen hizmetlerin de çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda üniversite kütüphanelerine çok iş düşmektedir.

Marmara Üniversitesi bu alandaki eksikliği görerek, 2016 yılından itibaren müzik eğitiminde öğrenim gören görme engeli olan öğrencilere yönelik olarak basılı notaların Sharp Eye, Lime, GoodFeel üçlü paket programıyla taranıp Braille müzik notasına dönüştürme hizmetini sunmaya başlamıştır. Ayrıca bu hizmet doğrultusunda, erişilebilirlik biriminde müzik eğitimi alan görme engeli olan bireylere yönelik, e-kitap, sesli kitap ve metin kitap oluşturma, müzik notalarının haricinde ders notlarının da Braille harflerle metin kitap olarak sunulması ve dijital ortama aktarılması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversitelerde erişilebilirlik, Müzik notaları, Daisy, Sharp Eye, Lime

---

Üniversite kütüphanelerinde erişilebilirlik hizmetleri ve bilgiye erişimin neleri kapsadığını kısaca belirtmek yerinde olacaktır. Erişilebilirlik Birimi; Engelli bireylerin kütüphanecilik hizmetlerinden en iyi, kolay ve verimli bir biçimde yararlanmalarını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Günümüzde gelişen teknoloji ve alt yapı imkanlarına bağlı olarak Üniversitelerin engeli olan öğrenciye yönelik olarak planlayacağı ve sunacağı hizmetler akademik eğitim-öğrenim hayatına başlayacak öğrenci için üniversiteyi seçiminde önemli bir kriterdir. Engelli kullanıcıların Erişilebilirlik Birimi'ne ulaşılabilmesi ve bilgi ve belgeye kendi başına erişebilmesi için rampa, hissedilebilir yüzey vb. standartlar çerçevesinde oluşturulmuştur. Erişilebilirlik birimi bütün engel gruplarına hizmet vermekle birlikte ağırlıklı olarak görme engelli kullanıcılara hizmet vermektedir. Bunun nedeni ise görme engelli bireylere sunulan hizmet çeşitliliğinin diğer engelli bireylere oranla daha özelleştirilmiş çalışmalarla sunulabiliyor olmasıdır. Bu yaklaşımla Erişilebilirlik Birimi Daisy teknolojisiyle sesli kitap, pdf, word, epub gibi çeşitli formatlarda e-kitap ve ders notlarının kullanıcıya sunulması hizmetlerini gerçekleştirmektedir. E-kitaplar taranıp sayısal ortama aktarıldıktan sonra gönüllü öğrencilerimiz ve çalışanlarımız tarafından gerekli düzeltmeler yapılarak kullanıcıya sunulmaktadır. Düzeltmeleri tamamlanmış 9819 e-kitap, 7400 sesli kitap bulunmaktadır.

Üniversite eğitiminde fiziksel altyapının yanı sıra, gerek eğitim altyapısının iyi planlaması, gerekse uygun müfredat ve uygulama ortamları, görme engeli olan öğrencinin üniversite eğitimini kolaylaştıran bir etkidir. Görme engeli olan ve olmayan öğrenciler aynı şartlarda eğitim aldıkları için, fırsat eşitliğinin sağlanması açısından, görme engeli bulunan öğrencilere verilen hizmetlerin de çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda üniversite kütüphanelerine çok iş düşmektedir. Bu anlayış doğrultusunda üniversitelerde müzik eğitimi alan görme engeli olan öğrencilerin erişilebilirlik anlamında kütüphane bilgi-belge hizmet çeşitliliği, erişimi ve etkinliği araştırılmıştır.. Müzik eğitimi müziği meslek edinen bireylere verilen eğitim olarak tanımlanmakta ve Türkiye'de görme engeli olan kişilerin mesleki istihdamına önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Gözden çok kulağın önem taşınması nedeniyle tarih boyunca müzik görme özürlülerin ilgi duyduğu alanlardan biri olmuştur. Adına Mozart tarafından bir piyano konçertosu yazılmış olan piyanist Maria Tereza, Aranguez adlı ünlü gitar konçertosunu besteleyen Rodrigo, günümüzün caz pianist ve şarkıcılarından Ray Charles ve Stevie Wonder, gitarist ve şarkıcı Jose Feliciano ayrıca ülkemizin büyük halk ozanlarından Aşık Veysel, konservatuarda eğitim vermiş olan Profesör Önder Kütahyalı gibi sanatçılar başarılarıyla toplumun ilgi, sevgi ve takdirini toplamışlardır. Yine günümüzde de Ali Aykaç gibi klasik müzik besteleri ve aranjörlük yapan sanatçılar, Cemal Karakuş gibi birçok tanınmış sanatçıyla birlikte çalışan/müzik yapan, Gürkan Kömürcü gibi birçok dizi-filmin müziğini yapan görme engelli profesyonel müzisyenler bulunmaktadır.

Marmara Üniversitesi bu alandaki eksikliği görerek, 2016 yılından itibaren müzik eğitiminde öğrenim gören görme engeli olan öğrencilere yönelik olarak basılı notaların Sharp Eye, Lime, GoodFeel üçlü paket programıyla taranıp Braille müzik notasına dönüştürme hizmetini sunmaya başlamıştır.

Görme engellilerin parmak uçlarıyla okudukları yazı Louis Braille adlı bir Fransız tarafından 1830 yılında icat edilmiştir. Aynı zamanda piyano ve org çalan Louis Braille müzikte kullanılan breyl notaları da geliştirerek önemli bir hizmette bulunmuştur. Breyl nota sistemiyle genel nota sistemi arasında hiçbir benzerlik yoktur. Breyl notalar bir cümle yazar gibi hepsi bir satır halinde yan yana yazmakta ve notalar breyl harflerle meydana getirilmektedir. Örneğin, y harfi dört dörtlük do, n harfi iki dörtlük do, anlamına gelmektedir.

Breyl yazı ve nota işaretleri evrensel olduğundan Dünya üzerindeki çalışmalardan yararlanma konusunda büyük bir avantaj sağlamaktadır.

Marmara Üniversitesi Erişilebilirlik Birimi Breyl nota taranması ve basımı çalışmalarında şuana kadar bir dış kullanıcı olmak üzere toplam 4 kullanıcıya hizmet vermiş ve vermeyi sürdürmektedir. Bu çalışmalar esnasında 1193 adet nota taranıp basılmaya hazır bir biçimde arşivlenmiştir. Goodfeel üçlü paket yazılımı yine kendisi de görme engelli olan bir kişi tarafından oluşturulmuştur. Bu yazılım müzik OCR'ı olan Sharp Eye, müzik editörü olan Lime ve düzenlemesi bitirilmiş notayı Breyl'e çeviren Goodfeel'dan oluşmaktadır. Breyl nota elde edebilmek için bu yazılım temel olmak koşuluyla Musescore gibi çeşitli program ve kaynaklardan da nota elde etmek için yararlanılmaktadır. Goodfeel ile nota elde etmek için yüksek nota bilgisine gerek bulunmamaktadır.